

הלכות בציעת הפת סימן קסח

באר הגולה סז

ס הקרא"ש לדעת
המפרשים על שם וכתבו
יתה פ פרוש ר"ח
והעירוף יטשור
והש"ס צ וקב"ס
פוק ג מהלכות
ברכות ק פז דקדק
בית יוסף מקב"ו

(כה) 'המוציא' וברכת המזון. וי"א מתחלה היה בדעתו לאכול ממנו מעט וברך 'בורא מיני מזונות', ואחר כך אכל שעור שאחרים קובעים עליו, (כו) יברך עליו ברכת המזון אף על פי שלא ברך 'המוציא' (ט) [ט] תחלה. וי"א אכל שעור שאחרים אין קובעים עליו, *אף על פי שהוא קובע עליו אינו מברך אלא 'בורא מיני מזונות' וברכה אחת מעין שלש, דבטלה דעתו אצל כל אדם: ז פת הבאה בכיסנין, גיש מפרשים פת שעשויה במין ביסים (כו) ששומלים אותם (י) [י] דבש או סקר (כח) ויגזיזים וישקדים ותכלין, והם הנקראים רישקולא"ש ריאלחש"ו, גי"ש אומרים שהיא עסה (כט) שערב בה דבש או שמן או חלב או מיני תכלין וצפאה; ויהיה שיעור טעם תערובת המיפרות או התכלין (ל) נכר בעפה. (י"ג) אומרים (לא) שהיה נקרא (י"ב) פת גמור, אלא אם כן יש בהם (לג) *הרבה תכלין או דבש כמיני מהיקה שקורין (יז) לעקיי"ד.

באר היטב

ששבע ממנו, מ"א, ועין בספר פרחי שושן ח"א"ח כ"ל א ס"ג מ"ש עליו ועין ביד-ארון: (ט) תחלה. משמע אע"ג דנמלך באמצע לאכל יותר אי"צ לברך המוציא, דהא לית בה שעורא בנותר, וכן כתב מהרש"ף ח"א קע"ג. ופשוט דאם לאחר שאכל מעט נמלך לאכל עוד קשעור קביעה, צריך לטל ולברך המוציא, מ"א: (י) דבש. פי' שרש"י מפרש פת הבאה בכיסנין הינו מצד המלוי, והעסה עצמה גלושה במים אלא ששולאהו בצוקר או דבש או אגוזים, ובכלל זה מה שעושים בפורים עשה רחבה וכפולה וממלאין אותה בשמשים. והי"א הוא הרמב"ם דס"ל דכיסנין הוא מצד העסה עצמה שגלושה בדבש או תכלין. ונסתפק ב"י אי נימא דוקא שגלושה בהרבה דבש והמעוט מים, אבל אי הוי מעוט דבש. בטל לגבי רב הפנים תני פת גמור, או דלקא אפלו ע"י תערובת מעט דבש כל שפיר הטעם בעסה מקרי כיסנין; וכתב דלענין הלכה כיון דמידי דרבנן הוא יש להקל דרבני כלם. ועין מ"ש המ"א על הרמב"ם. ועין בתשובת פנים מאירות סימן סח: (יא) פת גמור. פי' אם אין בו אלא מעט דבש, וע"כ יפה עושים שאופין בשבת שמאל"ץ קוב"ץ² להם משנה כי אין שם רק מעט שמן. וכתב הש"ו: נראה דלא פליגי הרמ"א אלא אהך מלתא לאחר, אבל על מ"ש השו"ע תחלה מצד המלוי וכן מ"ש אח"כ וי"מ וכו' לא פליגי. וי"ל דלענין כיסנין שהם מתמת המלוי, אפלו אם נקח המלוי ממנו ונשאר הנשאר הנצק לבר תני עדין דין כיסנין עליו, והטעם, דאנו הולכין בטר שעת אפיה. ט"ו. קרעפליי"ץ³ של פורים תני כיסנין: (יז) לעקיי"ד. פי"ח בשם רש"ל ע"כ דגם

שערי תשובה

עין שם: [ט] תחלה. עב"ט. ועין בר"י שכתב שמו"ה כתב בשם ספר כתי"ו קדמון שדעתו לענין פת כיסנין דאם קבע מברך עליו המוציא וגו' ברכות. סעודת שבת קובע כמו שקובעת למעשה. ומהר"י חאגיז בספר ע"ח על משניות פ"ד דמעשרות נסתפק, אף בגמרא ודדים כ"ל ג סימן יא כתב בפשיטות שאין חלוק בין שבת לחל והסכים עמו דבר"י וכתב שם ע"פ דבר: [י] דבש. עב"ט. ועין באג"ד העו"ד שהאר"י וכתב פשה פרוט דיוני לענין זה. ועין בשו"ת בית אפרים חלק א"ח סימן יא ר"ב מ"ש כ"ה:

בצוקר או דבש או אגוזים, ובכלל זה מה שעושים בפורים עשה רחבה וכפולה וממלאין אותה בשמשים. והי"א הוא הרמב"ם דס"ל דכיסנין הוא מצד העסה עצמה שגלושה בדבש או תכלין. ונסתפק ב"י אי נימא דוקא שגלושה בהרבה דבש והמעוט מים, אבל אי הוי מעוט דבש. בטל לגבי רב הפנים תני פת גמור, או דלקא אפלו ע"י תערובת מעט דבש כל שפיר הטעם בעסה מקרי כיסנין; וכתב דלענין הלכה כיון דמידי דרבנן הוא יש להקל דרבני כלם. ועין מ"ש המ"א על הרמב"ם. ועין בתשובת פנים מאירות סימן סח: (יא) פת גמור. פי' אם אין בו אלא מעט דבש, וע"כ יפה עושים שאופין בשבת שמאל"ץ קוב"ץ² להם משנה כי אין שם רק מעט שמן. וכתב הש"ו: נראה דלא פליגי הרמ"א אלא אהך מלתא לאחר, אבל על מ"ש השו"ע תחלה מצד המלוי וכן מ"ש אח"כ וי"מ וכו' לא פליגי. וי"ל דלענין כיסנין שהם מתמת המלוי, אפלו אם נקח המלוי ממנו ונשאר הנשאר הנצק לבר תני עדין דין כיסנין עליו, והטעם, דאנו הולכין בטר שעת אפיה. ט"ו. קרעפליי"ץ³ של פורים תני כיסנין: (יז) לעקיי"ד. פי"ח בשם רש"ל ע"כ דגם

באור הלכה

* אף על פי שהוא קובע וכו'. הוא דעת הרא"ש שחולק על הרמב"ם שדו"ד אפלו במועט ט"ו, כיון דהוא קובע על זה דבר דידה אצלנו, עין שם ברא"ש. ומכל מקום נראה ברור דאם הוא זקן או נער שאוכלתו מועט בשבט, תכין ב'המוציא' וברכת המזון אם אכלו שעור שדרכו תמיד לקבוע על זה⁴. כיון דכל בני מינם מסתפקין בשעור אכילה כו', וקע"ז שכתבתי לקמן בסימן קפד בבאור הלכה בשם ה"דב"ו, עין שם: * הרבה תכלין או דבש וכו'. עין

משנה ברורה

דשעור סעודה הוא שלש¹⁴ או ארבע ביצים¹⁴, וכתבו פ"ה אחרונים דהוא הדין כ"א חשיב בזה שעור קביעת סעודה; (יט) אכל כפה אחרונים והג"ר"א מקל"ם חולקין וסבירא להו דאין לברך 'המוציא' וברכת המזון אלא בשעור סעודה קבוע, שהוא של ערב ובק"ר¹⁵, וכמו שכתב בבית יוסף בשם שג"ל-לקט, והו' מצאתי באשכול דמוכח שהוא סובר כן, (כ) וכן נוטה יותר לשון השולחן ערוך¹⁶.

ומכל מקום לכתחלה טוב לחש לדעת המחמירים שלא לאכל ארבע ביצים¹⁷, וכל שכן אם הוא דבר שיש להסתפק בו מדינא אם הוא פת הבאה בכיסנין, אף דמבאר בסעיף ז דהולכין בזה להקל, על-כל-פנים בנדיאי יש לחש לדעת המחמירים הנ"ל: (כה) 'המוציא' וברכת המזון. וגם נטילת ידים, וכמו בפת גמור, וכמבאר לעיל בסימן קנח סעיף א, עין שם: (כו) יברך עליו ברכת המזון. כיון שהשלים לשעור קביעת סעודה, (כ"א) אבל 'המוציא' אין צריך (כ"ב) לברך על מה שנקלף לאכל, כיון דאין במה שפשוט לפניו אחר שנמלך לשעור קביעת סעודה, אלא ביחד עם מה שאכל כבר¹⁸. (כ"ג) ואם באמת יש שעור קביעת סעודה במה שלא אכל עדין, צריך לטל ידיו ולברך 'המוציא' ויעל נטילת ידים' וברכת המזון¹⁹: ז (כ"ד) ששומלים אותן וכו'. רוצה לומר: אף אם גלושה מתחלה במים לשאר פת, כיון שכל העסה ממלא ממינים אלו, ואף דהמלוי (כ"ד) עקר אצלו, מכל מקום מין דגן חשוב ואינו בטל, ולכך מברך 'בורא מיני מזונות' ופוסט הפל, כמו שכתוב בסימן רח סעיף ב"ג²². ואף אם אינו אוכל העסה ורק הפרות שפנים לבר, מברך הברכה השנייה להפרות²³. וכתב הש"ו, דאם נלקח הפרות ואוכל רק העסה, אפלו הכי מברך 'בורא מיני מזונות' ולא 'המוציא', דיש עליה דין כיסנין כיון שנאפה עם מלוי הפרות, שאין צורך לקבוע סעודה על פת כזו²⁴: (כח) ויגזיזים וישקדים וכו'. (כ"ה) או או קצמר, ומסתברא דמירי גם-כן שטעם המלוי נכר בעסה, וכמו שפ"סם לבסוף: (כ"ט) שערב בה. בעת הלישה²⁵, (כו) והי"ו אפלו היה הרב ממים, כיון שערב בה גם-כן ממינים אלו ועל-ד"ד יזה נשתנה הטעם, מקרי פת כסנין: (ל) נכר בעפה. דאי לאו הכי הוי לחם גמור²⁶. ולחם שנתנים בו זאפר"י להטעימו ולנאותו, או שנתנים בו מעט צמורין, לכלי צלמא לחם גמור הוא [פמ"ג]: (לא) שהיה נקרא. היינו, היכא דערב בה בהלישה רק מעט דבש וחלב אינו בטל שם פת מתמת שנוגש הטעם: (לב) פת גמור. ומברך 'המוציא' לכל-שהוא וכן ברכת המזון לכוח כדון פת: (לג) הרבה תכלין או דבש וכו'. רוצה לומר, (ס) שכל-כך

שער הצי"ח

(י"ט) כן מוכח מג'ג'אברקהם ושי"א דחלקו בין אם אכלו לברו או עם דברים אחרים וכו', וי"א על-כרחי לא כפי שעור ערוב, דהתם משערין לעולם באכילה עם לפסן ולא לברו, וכן כתב הג"מ¹⁸, וכן כתב בס' יא"ד ששמע מפי הגד"א ז"ל: (כ) ועין שם בגמרא: אמר רב נתמן עדי פסנא וכו', כל שאחרים קובעים וכו', משמע דחלק אנכי הוא רק במה דסבר דמלוי השביעה בדידה אלא דמלוי באחרונה, אבל גם הוא מודה דצריך שביעה: (כ"א) אבל לענין ברכת 'בורא מיני מזונות' תלי בזה: אם היה נמלך גמור דהינו שהיה בדעתו מתחלה שלא לאכל יותר ואחר כך נמלך לאכל עוד, צריך לברך 'בורא מיני מזונות'. כן כתבו המחמירים שקל ושי"א ולכאורה בענינו הלא בודאי אף דלא חשב בהיא מתחלה שלא לאכל יותר, כחשב דמי, דהלא ידוע דאם אכל קשעור קביעת סעודה מברך 'המוציא' וגם נוטל דיו, והוא כיון שברך רק 'בורא מיני מזונות' על דברך דדעתו היה שלא לאכל קשעור זה: (כ"ב) גם זה כמגיד אברקהם. ואף שכתב"מ שמה מפקק לענין ברכת 'המוציא' בזה, מכל מקום היכא דנמלך גם הוא מודה דצריך לברך 'המוציא', עין שם, וכבר כתבנו דענינו הוי נמלך, וכל שכן בזה דבדאי לא היה דעתו לאכל כל-כך מתחלה: (כ"ד) מג'ג'אברקהם ושי"א: (כ"ה) ב"ח: (כ"ו) בית יוסף: (כ"ז) אחרונים:

תרגום: 1 עוקה. 2 עוגות [מלות] הנלוושות בשמן. 3 אגזיזי המן שעסקת גלושה בדבש ותכלין. 4 כרכם (מין תכלין).

הלכות בציעת הפת סימן קסח

*שכמעט הדבש והתבלין הם עקר, (לד) וכן נוהגים) (רש"י וערוך, וכן יש לפרש דעת רמב"ם). 'ויש מפרשים שהוא פת, בין מתבלין בין שאינה מתבלין, שעושים אותם (לה) פעכים יבשים וכוססין (יג) אותם, והם הנקראים בישקוני"ש. *והלכה גדולה כלם, שלכל אלו הדברים נותנים להם דינים שאמרנו בפת הבאה (יז) בכיסנין: ח' להקמית, אותן שבלילתן עבה שקורין (טו) אובליא"ש, (לו) לחם גמור הוא ומברך עליו 'המוציא' וברכת המזון, 'והוא' שבלילתן רכה ודקין מאד (יז) שקורין (טז) ניבלא"ש, מברך עליהם 'בורא מיני מזונות' וברכה אחת מעין שלש. (לח) 'ואם קבע (יח) (לט) סעודתו עליהם, מברך 'המוציא'

ר ערוך בשם רב האי ש ברכות מ"ב לפירוש כתוספות והרא"ש ת שם תוספות והרא"ש א שם בנבטא

באר היטב

מרבית מהקמח. ע"ש. וט"ז דחה דבריו. ע"ש. ועין בתשובת גנת ורדים כלל א סי' כד דף יג: (טו) אובליא"ש. נראה שהוא נאפה מקלי גלגול, רק שמערב עסה עם מים לישא עבה, ט"ז: (טז) ניבלא"ש. שקורין נאלטינק"ש דהינו שמערבין קמח עם מים בקורה כמו דיקא ושופכין העסה על עלי וקרות רחבים ונאפים בתנור עם העלים: (יז) סעודהו. ושעור קבע הוא ג' או ד' ביצים, עין בסי' פרחי' שישן כלל א סי' ד, ועין ד"א אהרן י"ע ל" ס"ק ח' מש"ש בשם מ"א. וט"ז העלה דאין לקבצ' סעודה ולברך המוציא בכל מינים שבלילתן רכה והם דקים, אבל המין שקורין נאלטינק"י

על לעק"ף¹ אין לברך במ"מ אא"כ הדבש עקר וקמח מעט. וכתב הט"ז עליו: דבר יחיד הם, והעקר מלוי בלישה אם נלוש ברב דבש ומעט מים הוי כיסנין, ע"ש: (יג) אותם. הינו תקיבל"ף² שעושים בסעודה לתאבון ולא כדי להשביע: (יז) בכיסנין. השעם, דברכת במ"מ פוטר הכל אפלו עסה. דקא וזן, אלא שמפני תשיבות הפת קבעו עליו המוציא ושלש ברכות, משו"ה כל פמה שלא ברור לנו שיש שם תשיבות ואינו בכלל כיסנין יש להקל שלא להצריך המוציא וג' ברכות, ט"ז. והב"ח מחמיר אפלו אית בהו תבלין או דבש ולא יאכלם אלא בחוף הסעודה, אא"כ הדבש והתבלין הן

באר הלכה

במשנה ברורה דבעינן שיהא טעם הדבש נכר יותר מן העסה (הוא מהט"ז בבאור דבר הנ"מ א), וכהאי גוונא בגלוש בביצים צריך שיהיה הרב מביצים ומעוט מים כדי שיהיה טעם הביצים נרגש הרבה. ויש הרבה שאין נוהגין כן, שקונים מיני עגות קטנות שנלוש במעט דבש או ביצים והרב מים, ומברכין עליהם 'בורא מיני מזונות' ואוכלין בלי גטילת תים; וביורה מזה, שפמה פעמים אוכלין מהם כדי קביעות סעודה, שאף בכיסנין גמור צריך גטילה 'המוציא' וברכת המזון. ויש עוד מיני עגות דקות שלישן אותו בלא דבש וביצים כלל, רק שפכשלין מקדם מים עם מעט שבבלי' שיעל ולשין אותם במים אלו, ואינו יודע הבר' לזה³⁰, ואטו משום דגלוש במים אלו אבד טעם העסה ממנו? ונגם אף אם היה נרגש טעם השבלת' שיעל הרבה, גס"פן מסתבר דלאו כלום הוא להוציא מתורת לחם, דאטו אם מתערב לכתחלה פמה מיני וכן ביורה לאו לחם הוא? ושמן ודבש שאני, דמינים אחרים הם, ונגם דבשמן הדבש וביצים נחשב מיני' מחיתה שאוכלין רק לקנות שטעמם תשיב, מה שאין כן בזה. אף אם עושים העגות דקין ויבשין מאד עד שגפרקין, יש להחמיר, משום דזה הוי בכלל פעבין ובשין הנוצר בשלחן ערוך, דגם אלו מן הסתם אין דבר לאכלן להשביע, רק לקנות כמו פעבין הנ"ל: *שכמעט הדבש והתבלין הם עקר. עין במשנה ברורה מה שכתבנו: וכן בציוור הראשון וכו'. ולפי זה העסה שעושים בפורים וממלאין אותה בשמשים, לא נבטא המנהג שם פת עד שיהיה השמשים הרבה עד שיהיה מנכר טעם השמשים יותר מטעם העסה, ועל פירוב העסה של פורים שעושים בזמננו אין בה שמשים כל"ף, ובפרט שלחם שהוא אין עשוי בזמננו לקנות ולתענוג כמו שצויר הראשונים בפת הנאה בכיסנין, רק לשביע, ולחם גמור הוא, וכן כתב הגר"ז בסדורו (ומה שזכר הט"ז בסעודת קטן ו: ובכלל זה וכו', אפשר דבזמננו היה עשוי באפן אחר לקנות בעלמא): * והלכה גדולה כלם וכו'. עין בחושי ר' עקיבא איג' שהקשה אמאי לא קטב המחבר דיתאשמים יצא תי' כלם כמו שכתב בסעודת יג. עין שם. ובמאמר מנדכי מלשבו, דכיון דלא נוצר בהדיא שחולקים הפוסקים בה, ואפשר דמדוריה לדוריה³¹, עין שם. והנה המנהג אברהם העתיק על השלחן ערוך דברי הב"ח, עין שם. ואנכי לא העמקתי דבר וישב הט"ז קשיאתו, והרבה אחרונים תפסו לדינא כפסק הנ"מ דסגי כשגלוש ברב דבש ומעוט מים:

תורת לחם כלל ודקמא לטריטא בסעודת טו: (לט) סעודתו עליהם וכו'. ומה נקרא קבע, מבאר לעיל בסעודת ו לענן פה כיסנין,

שער הציפור

(כח) כן משמע בב"ח ופשוט. ופה שכתב הט"ז דרמ"א לא פליג אדיו הראשון של מורי, פנתו דמחבר גופא בסברא ראשונה פתב כמין כיסים שממלאין אותם, וזיון שהעסה ממלא בהן מסתמא נרגש הטעם הרבה מאד ולא טעם כל' שהוא: (כט) מפריי מגדים ולבושי' שרד: (ל) ואם היה ממלא תבלין א' שגלוש בדבש וכהאי גוונא. הינו פת כיסנין הנוצר בסעודת ו (דאינו) מברך עליו 'בורא מיני מזונות' בולא קבע. ועין ברש"י ברכות מ"א ע"ב ד"ה פת ובתוספות מ"ב ע"א ד"ה להקמית, וצריך עיון, ועין באב"י ערוך ובגנן גבורים שנתעוררו בה: (לא) עין בתלמודי רבנו יונה פרק ביצד מברכין, דבור הסתחיל ואמר רב יהודה וכו': (לב) סגן אברהם: (לג) ב"ח ושל"ה ומגן אברהם וש"א תילא כט"ז: (לד) אחרונים, וכהניא דלקמן בסעודת יד בהג"ה: (לה) עמק מברכה ומגן אברהם בסעודת קטן מ, וחקמ"מ משה רבנו יעקב: תלכה ברורה, תילא כט"ז: (לו) ובמעמ' ברכה מבאר אפן עשיתן וזה לשונו: שלוחתים סלת ובלילתה גס"פן רכה מאד, ונטול בכף מאותה קלי שהעסה בתוכו ושופך אותה בנפרס של ברנז' שקורין פורבין, ויש למעלה עוד ברנז' אחר פמוהו, והעסה נשפך בין שני הברנז'ין, וכשהתנדק ברנז' בברזל יחד [כעין צבת] ואתו הרקיק הוא בתוף. אז נאפה מיד על הברזל שהוא חם מאד: ואלו אין להם תורת לחם כלל הואיל ונתפשטו כל"ף דק דק:

תרגום: 1 עונה. 2 עוגות - עוגיות. 3 תביתיות עבות. 4 פעין פעכים. 5 כמו עלי ופלים (עין שעה"צ).

הלכות פציעת תפת סימן קסח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לג]

כְּעִינָן שְׂיִהְיֶה הָרֵב מִהֶן וּמַעוּט מִיָּם, שְׁעַל־יִדְיָנָה נִרְגַּשׁ מִהֶן הַטַּעַם הַרְבֵּה מֵאֲדִי²⁷.

27) ובגדר הדבר, הובא בספר ארחות רבנו (ח"א עמ' עט) בשם החזו"א, שאין צריך שתהיה העיסה עשויה דוקא מרוב שמן ודבש, אלא די במה שיהיה בעיסה טעם של מזונות שבני אדם מתענגים עליהם ואוכלים אותם למתיקה.

ולגבי מיני עוגות המצויות בזמנינו שלא מעורב בהן הרבה תבלין, וכמו עוגות שמרים שעיסתן עשויה כעיסת לחם, ופעמים שמעורב בהן תבלין מועט בלבד, וכן המילוי שלהן אינו בכמות גדולה, ראה מה שכתבנו לעיל ס"ק כז.

[משנ"ב ס"ק לו]

שְׂאוּפִין לְלֶחֶם מְשֻׁנָּה פֶּת עִם מְעוּט שְׂמֵן וְתַבְלִין²⁸.

28) וחלה מתוקה מאד, דעת הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"א עמ' פ) שמ"מ ברכתה המוציא, ואפילו אם אוכל ממנה מעט ובלא קביעות סעודה. וכן דעת הגרש"ז אויערבך (משנ"ב ביצחק יקרא) שיחלה מתוקה המצויה דינה כפת גמורה גם לנוהגים על פי הבית יוסף, משום שאינה מתוקה כל כך.

[משנ"ב ס"ק לה]

וְאֵין תְּרַקַּם לְאָלֵל מִזֶּה הַרְבֵּה, לְכֵן אֵין לוֹ דִּין פֶּת²⁹.

29) ופת פריכה העשויה בצורה של עיגולים קטנים הקים מאד, ונאפית בתנוד כדרך פת, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' לג) שברכתה 'מזונות', כיון שאין אוכלים ממנה הרבה בבת אחת.

דוקא אם נעשית הפת קשה מתחילת אפייתה, אך לחם רגיל שעשו ממנו צנימים, כתב הכף החיים (ס"ק סו) שאף שעכשיו נעשה כפת קשה, מ"מ כיון שהיה עליו שם לחם, אין שמו בטל ממנו על ידי כן, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ו תשובה ז).

ולחם שנאפה מתחילה על דעת לעשות ממנו צנימים, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' עא אות ח) שאם נעשה הדבר בשני שלבים, דהיינו שנתחילה נאפה כלחם גמור, ורק לאחר מכן נעשה צנימים, עדיין נחשב הוא כלחם, אך אם נאפה בפעם אחת עד שהתייבש, דינו כפת הבאה בכיסנין. ודעת הגרש"ז אויערבך (ותן ברכה, קונטרס התשובות עמ' יא אות יג, פ"ג ס"ג אות ג), שאם נעשה מתחילה על מנת לאוכלו כקינוח שכוססים אותו ולא כלחם, ברכתו בכל צורה שנעשה בורא מיני מזונות, כדין פת הבאה בכיסנין. [וראה מה שכתבנו להלן ס"ק צא].

ולענין מצה, כתב המחזיק ברכה (סי' קנח ס"ק ה) שהמהג [של בני ספרד] לברך עליה במשך השנה 'בורא מיני מזונות' משום שהיא נכססת, ורק בפסח מברכים עליה 'המוציא' משום שהיא הפת של פסח, ובשם שו"ת בית יוד (סי' ע) כתב שיש לברך עליה 'המוציא' אף בשאר ימות השנה, וסיים שירא שמים יקבע עליה סעודה ויברך 'המוציא', והביאו הדעת תורה (כאן). וכן כתבו הכף החיים (שם ס"ק מג) ושו"ת אור לציון (ח"ב פי"ב תשובה ג), שהמהג לברך על המצה 'בורא מיני מזונות', אך ירא שמים יקבע עליה סעודה או יאכלה בסעודת פת. מאידך, בשו"ת מנחת יצחק (שם אות ז) ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' רה בהגהות לסי' קסח) כתבו שמעיקר הדין יש לברך על מצה 'המוציא', וכן מנהג בני אשכנז, אלא שמ"מ

ראוי להחמיר לאכול ממנה כשיעור קביעות סעודה, או לפטורה בפת גמורה. ודעת הגרש"ז אויערבך (קובץ צהר תשס עמ' רכו) שיש לברך על מצה 'המוציא' לפי בני אשכנז, כיון שהגדרת 'נכסס' היא שהפת מתפוררת בפה, ואילו מצה אינה מתפוררת בפה. ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ברכות ס"ק ו) שברכת המצה היא 'המוציא' משום שדרך העולם לקבוע עליה סעודה, ואין אוכלים אותה לתענוג ולא מכבדים ממנה לאורחים.

[ביה"ל ד"ה הרבה]

וְלִשְׁיָן אוֹתָם בְּמִים אֵלֶּי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ הַפֶּת לְהֵחֵךְ³⁰.

30) ואם נילוושו במים המעורבים במעט תרכיז מי פירות או בסירופ, כתבו בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' יז) ובשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' מד) שאף שנשתנה טעם הפת ואין ראוי לקבוע עליה סעודה, מ"מ אין דינם כעיסה שנילושה במי פירות.

[משנ"ב ס"ק לח]

מִפְּנֵי שְׂמֵת־פֶּשֶׁטִין בְּאֶפְיֶתָן נַעֲשִׂים דְּקִין וְקְלוּשִׁים הַרְבֵּה³¹ וכו', אֵין לְבַרְךָ עֲלֵיהֶם 'הַמוֹצִיא' אֶפְלוּ בְּדַקְבָּע³².

31) וכן אם העיסה עבה מצד עצמה, אלא שקדם האפייה רידו את הבצק שיהיה דק מאד, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' עא אות ו) שאינה נחשבת כלחם, ואפילו קביעות סעודה אינה מועילה בזה, שאין נפקא מינה אם נעשית העיסה דקה מעצמה מחמת רכותה, או שנעשית כן על ידי פעולת האדם.

ולענין חופלים [שיש בהם קמה חיטה], שעשויים מעלי בצק דקים מאד, משמע מכאן שאף אם קבע עליהם סעודה אינו מברך עליהם 'המוציא', וכן דעת הגר"פ שיינברג (חאת הברכה פ"ד הע' 22). מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (שם בירור הלכה סי' יב) שכיון שבסוף האפייה עלי הבצק הדקים אינם נפרדים, אלא מחוברים יחדיו, אין דינם של חופלים אלא כספק פת הבאה בכיסנין. וראה עוד מה שכתבנו בביה"ל להלן (ד"ה טעונים) בשם שו"ת אור לציון, שדינם של חופלים כפת הבאה בכיסנין.

32) וכן בלינצ'ס, דעת הגרש"ז אויערבך (וזאת הברכה פ"ד הע' 21) שאין קביעות סעודה מועילה להחשיבם כפת גמורה. כיון שהם דקים מאד, ורק בחביתיות עבות [פנקייק] דעתו (שם הע' 4) ששייך בהן קביעות סעודה. ודעת הגר"ש אלישיב (חאת הברכה בירור הלכה סי' ה אות ח) שאף בלינצ'ס העשויים מעיסה עבה קצת, מועילה בהם קביעות סעודה כדין שאר מאפה.

[ביה"ל ד"ה והלכה]

דְּלֵא נִזְכָּר בְּהִקְדָּא שְׁחוּלְקִים הַפּוֹסְקִים בְּזֶה, וְאֶפְשָׁר דְּמוּדוֹ לְהִנְדִּי³³.

33) וכן דעת הגר"ש אלישיב (חאת הברכה בירור הלכה סי' ג), שלמעשה אנו נוקטים להלכה שכל אחד משלשת התנאים גורם לברך בורא מיני מזונות בודאות.

ומטעם זה, אפילו אם אירע שאכל משני מיני פת הבאה בכיסנין בפעם אחת, כתבו בשו"ת בית אפרים (או"ח סי' יב) ובדעת תורה (כאן) שאינו צריך לברך 'המוציא', כיון שסוף סוף הכל מודים שכל המינים הללו אינם עשויים לשובע אלא לקינוח, וכן דעת הגרש"ז אויערבך (שם) [וראה שו"ת אור לציון ח"ב פי"ב תשובה י-יא].

הלכות בציעת הפת סימן קסח

באר הגולה סח

ב בית יוסף והרמב"ם
ג הרשב"א לרעה
הרי"ף והרמב"ם
הג"ק ג מהלכות
הנדרים וטור ובי"ט
יטף לרעה הרא"ש
ד הנכות ל"ו

וברכת המזון. (מ) ואי אכיל להו בתוך הסעודה (מא) שלא מחמת (יח) הסעודה, (מב) *טעונים ברכה (יט) לפניהם ולא לאחריהם. (מד) באכל אותם דקים שנותנים מרקחת עליהם, (מה) הם טפלים לגבי (כ) המרקחת וברכת המרקחת (מו) פוטרמן: ט' פת גמור אפלו (מז) פחות מכוית מברך עליו 'המוציא', אכל לאחריו אינו מברך (מח) כלום כל שלא אכל (כא) פזית: י' (מט) 'חביצ"א, (נ) דהינו

באר היטב

קעו. ונדבך שבא לקנות או למצנוג, כגון עגות דקות או מיני מתיקה שכתב בס"ו, צריכה ברכה ואין הפת פוטרמן א"כ שבאין להמשיך תאנות המאכל, מ"א. וואפלטק"ס והר"ן בלאד"ן שקורין פריטלי"ך⁴ צריך לברך במ"מ בתוך הסעודה, ט"ו: (כ) המרקחת. הנינו כגון מה שמטמנין בפתים נרא"ט⁵ על עסה, שאין לברך על אותה עסה כל זמן שאוכל אותה עם הנויא"ט. אבל אם אוכל העסה בפ"ע מברך עליה במ"מ, דבשעת אפיה לא נאפה בתורת להם, ע"ל ס"ק י"א, ט"ו: (כא) פזית. מי שאכל תצי זית וחסו וזבל תצי זית אחר תוך פדי אכילת פסם, ולא היה בודעו לשברך על הראשון, נמספק בהלק"ט ח"ב סימן קמו אם מחיב לברך לאחריו, וענן עוד שם סימן רכו:

באר הגולה

* טעונים ברכה לפניהם. ענן במשנה ברוכה הברכה שמתכונן בשם המגן אבנהם והוא הדין לכל פת הבא בכיסנין המבאר בסעיף ו. והנה באמת כדבריו מבאר בכמה ראשונים. והנה כל זה לעקר הדין. אבל לדין דמפסקין בפת הבא בכיסנין מאי הוא, אף דהמחבר פסק להקל בעלם, הנינו משום דפסק דרבנן להקל ואין מצריכין לו לברך 'המוציא' וברכת המזון כשאר פת. מה שאין כן בענינו. להצריכו ברכה תוך הסעודה משום דנתדוק לפת כיסנין אין סכנא, דאדרבה, ספק דרבנן להקל, ושפא מין זה פת גמור הוא ונפטר בברכת 'המוציא', על-כן אין לברך על פת כיסנין בתוך הסעודה אלא אם כן הוא פת כיסנין לכלי עלמא⁶ ודהינו שמטלא וגם נלוש בדבש וכהאי גוונא, והוא דק ויבשן, כן כתב דגול מרכבה והג"ו, וקעין זה כתב גם כן בהדושי ר' עקיבא איגרו ותי"אדם. ולפי מה שכתבנו לעיל בשם הסאמרמרדכי דאפשר דמדודו זה לזה אין רשאי כל-כך. ולדינא נראה, דבאוכל דבר הנלוש בדבש ומריבצים וכהאי גוונא בתוך הסעודה, כגון לעצ"ך וקילי"ך⁷, או שאוכל בעצמו⁸ יבשים. לא יברך בתוך הסעודה אפילו אם אוכלו לקנייה, ואם אוכל מדברים הממלאים בפרות ונקמה שציר המחבר באופן הראשון, המברך עליו בתוך הסעודה לא הפסיד, דמשמע דרב הפוסקים סוברין כן דהוה פת כיסנין. ובתי"אדם משמע דאף על לעצ"ך וקילי"ך לכתחילה ראוי שיכונן בשעת ברכת 'המוציא' לפטר אותן:

משנה ברורה

והוא הדין הכא: (מ) ואי אכיל להו וכו'. פרוש, (לו) להניי כפין ודקין, והוא הדין לכל פת הבא בכיסנין המבארים בסעיף ז [מ"א]. וענן באור הלכה שכמה אחרונים חולקים על דבריו: (מא) שלא מחמת הסעודה. פרוש, שלא אכלם להשיביו ועבונו (מב) רק לקנות ומתיקה [דאלו אכלם למלא ועבונו, (לט) אפלו לא אכלם רק מעט הם בכלל סעודה ואין צריך ברכה]: (מב) טעונים ברכה. דכיון דאינו אוכל זה לשם סעודה, לא נפטר בברכת 'המוציא'. (מ) ואם אוכל הרבה כשעור קביעת סעודה המבאר בסעיף ו. אפלו אכלם למתיקה בעלמא נפטר בברכת 'המוציא', דכיון דאי אכלם שלא בתוך הסעודה צריך לברך 'המוציא', ממילא בתוך הסעודה נפטר בברכת 'המוציא': (מג) לפניהם. וכל זה בעניני פת, אבל בעניני מעשה קדוה שבאין למזון ולתבשיל, תמיד מחמת הסעודה הם באים, כמבאר בסימן קע"ו⁹; ואפלו הם ממלאים בפרות, כאותן שקורין עפ"ל פלאד"ן¹⁰ וכהומה, הפירי נעשה תבשיל תוך המוליקתא וקמחא עקר והפירי בטל לגביהו, ואין להחמיר ולקח קצת תפוחים מתוכם ולברך 'בורא פרי העץ', דהוי ברכה לבשלה [אחרונים]: (מד) אכל וכו'. קאי על עקר דין פת הבאה בכיסנין, וקא משמע לן דזה לא הוי בכללו, דאין מברכין בזה על העסה כלל משום דהוי טפלה למרקחת, דמפטרש: (מה) הם טפלים. דאין מתכוונין לאכל הרקיקין, ורק שעושין אותם כדי שלא ישנפו הידים מהמרקחת¹¹, ולכן הוי העסה בכלל טפל, דכלקמן בסימן ריב. וכתבו האחרונים שם, דבמדינותינו שנותנין מרקחת על הדבשנין [שקורין לעק"ך פלאד"ן¹²], שטובים הדבשנין למאכל בעצמן, אם כן פונתם גם בעביל אכילת הדבשנין, (מא) וממילא הם העקר ומברך עליהם 'בורא מיני מזונות' ופוטר המרקחת. ופשוט, דדוקא שבעת אפיה נאפין ביחד¹³, אבל אם אפה הדבשנין לבד ואחר-כך מניח עליהם מלמעלה המרקחת, אין נעשין המרקחת טפלה להם, שכונתו לאכל שניהם, ואין המרקחת באין ללפת הדבשנין, וצריך לברך גם על המרקחת¹⁴: (מו) פוטרמן. ואם אכל המרקחת מלמעלה (מנ) והשאר הרקיקין ואכלו בפני עצמן, צריך לברך 'בורא מיני מזונות' עליהם, אף אם אכלו ביחד (מג) ונשאר עוד קצת רקיק בלא מרקחת, אין צריך לברך עליו, כיון דעקר אכילתו היה ביחד ונחשב לטפל למרקחת, אין חוששין על גמר האכילה¹⁵: ט' פחות מכוית. והוא הדין (מז) אפלו על כל-דהו, דאסור להנות מן העולם הזה בלי ברכה: (מח) כלום. הנינו, לא ברכת-המזון ולא שום ברכה אחרונה: י' (מט) חביצ"א וכו'. אקדים לזה הסעיף הקדמה קצרה והוא, דיש בזה שלשה אפנים: א) פת שפרר לפרורין ובשלו¹⁶, תלוי בזה: אם הפרורין גדולים שיש בהם כנייה¹⁷, לא נתבטל מהם שם פת אפלו אם על-ידי הבשול אול מהם תאר להם¹⁸; ואם אין בהם כנייה, אפלו אם נראה שיש עליהם תאר לחם, מברך 'בורא מיני מזונות', דשם תבשיל עליהם. ב) אם לא בשלו, רק שפרר בקערה ונתחברו הפרורין יחד על-ידי דבש או מרק: אם יש עדין עליהם תאר לחם, מברך עליהם 'המוציא' אפלו אם אין בהפרורין כנייה, ואם אין בהם תאר לחם, מברך עליהם 'בורא מיני מזונות', אלא-אם-כן היה בהפרורין פזית, וכנ"ל לענין בשול. ג) כשלא בשל, וגם לא נתחברו הפרורין יחד על-ידי משקה, אפלו אם הפרורין דקין בטלת מברך עליהם 'המוציא', דשם פת עליהם. ועתה נבאר את הסעיף בענין השם יתברך: (נ) דהינו פרוי לחם שנתבשיל. בנתבשיל אין נפקא-מנה בין נדבקין או לא, ונקט

שער הצינור

(לו) דאלו אובלי"ש שהוא לחם גמור וכן פת הנלוש במעט דבש ורבו מים, לפי דעת הרמ"א לעיל בסעיף ו, אפלו בלדא קבע ג"ס בודאי אין צריך ברכה, ונפטר בברכת 'המוציא' כשאר פת: (לז) כגון אבנהם: (לח) עמק ברכה והדרישה, וכן משמע כמגן אבנהם בסעיף קטן כא ומאמרמרדכי, דלא כט"ו: (מ) מאמרמרדכי ופשוט: (מא) הג"ו: (מב) ט"ו: (מג) גם זה משמעות הש"ו, והעיקר הג"ו לדקא, ענן שם: (מד) הרא"ש:

תרגום: 1 עונה ממלאת תפוחים. 2 עונה ממלאת במרקחת פרות. 3 כמו עלי פליכ. 4 בצק כטען דק"ד. 5 ענן סימן רב סעיף יג, ובסימן רג בשערי-התשובה סעיף קטן ד. 6 עונה ממלאת במיני מתיקה. 7 עונה ועוגיות. 8 כעין כעכים.

